

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

[ Darya Daran Toos ]  
INT. Transport Co.

موضوع:

شناسایی نقاط مرزی ایران با کشورهای همسایه

www.ddtlogistic.com | info@ddtlogistic.com

## مقدمه:

ایران با 5440 کیلومتر مرز زمینی، بیست و هفتمین کشور جهان از نظر طول مرزهای زمینی است. این 5500 کیلومتر (تقریبی) سهم مشترکی است با هفت کشور دیگر. ارمنستان که مرز 35 کیلومتری آن حتی کوتاه تر از فاصله تهران کرج است، آذربایجان که با احتساب نخجوان، مرزی به طول 432 کیلومتر دارد و ترکیه که مرزش 499 کیلومتری است. اینها مرزهای شمال غرب ایران است که در استان های آذربایجان غربی، شرقی و اردبیل واقع شده اند.

در شرق اما مرزها کمی طولانی تر است، از مرز شمالی 992 کیلومتری با ترکمنستان تا مرز 936 کیلومتری افغانستان و مرز 909 کیلومتری پاکستان. اما رکورددار مرزهای ایران، همسایه غربی است، یعنی عراق که 1458 کیلومتر با ایران مرز دارد و شاید همین مرز طولانی عامل مجادله دیر و دراز دو همسایه بر سر مرزهایشان شده است.

## دروازه های مرزی ایران

### ارمنستان:

در مرز ایران و ارمنستان تنها یک دروازه مرزی وجود دارد: نوردوز. این روستا که در مجاورت رودخانه ارس واقع شده است از توابع استان آذربایجان شرقی و شهرستان جلفا به شمار می رود. پل نوردوز، شاهراه صادرات به ارمنستان و نقطه تردد سالانه دو میلیون مسافر است.

### آذربایجان:

برخلاف ارمنستان، مرز ایران و آذربایجان، چند دروازه مرزی دارد. معروف ترین این دروازه های مرزی آستارا است. آستارا که به نوعی یکی از قدیمی ترین گمرک های تاریخ دار ایران نیز به شمار می رود، شهری است در شمالی ترین نقطه استان گیلان که در آن سوی مرز بدیلی همنام خود دارد. آستارای ایران، البته بندر هم هست و برنامه هایی برای احیای نقش بندری آن به منظور ایفای نقش در دریای خزر نیز وجود دارد.

### بيله سوار:

دیگر دروازه مرزی ایران و آذربایجان است که در شمال شرق استان اردبیل واقع شده است. بيله سوار در نوع خود یکی از دروازه های ورودی شهروندان آذربایجانی به ایران به شمار می رود. روزانه حدود سه هزار نفر (یک میلیون نفر در سال) از اتباع آذربایجان از طریق بيله سوار وارد ایران می شوند. گمرک بيله سوار از بدو تاسیس اتحاد جماهیر شوروی اهمیت خود را از

دست داده و به تعطیلی کشانده شده بود، چرا که مبادلات با شوروی از طریق جلفا صورت می گرفت؛ اما با استقلال آذربایجان، نیاز به وجود این گمرک زنده شد و به احیای آن انجامید.

### **جلفا:**

سومین دروازه مرزی ایران با جمهوری آذربایجان است، البته با کمی تفاوت. جلفا، در حقیقت دروازه ای است که رو به نخجوان، جمهوری خودمختار جدامانده از آذربایجان گشوده می شود. شهر جلفا در بخش غربی شهرستان جلفا این نقش را ایفا می کند. نوردوز هم که یگانه دروازه مرزی ایران ارمنستان است، در شرق شهرستان جلفا در استان آذربایجان شرقی واقع است. شاید از این جهت بتوان جلفا را تنها شهرستان ایران دانست که با دو کشور هم مرز است و برای هر دو نیز گمرکی مجزا دارد. جلفا، همانمی هم در آن سوی مرز دارد: جلفا یکی از مناطق نخجوان نیز به شمار می رود.

### **پلدشت:**

دیگر دروازه مرزی ایران و جمهوری خودمختار نخجوان، شهر پلدشت، از توابع استان آذربایجان غربی است.

گمرک پلدشت البته به بزرگی دیگر گمرک های مرز ایران و آذربایجان نیست.

4

### **ترکیه:**

اگر بنا باشد از دروازه های مرزی ایران ترکیه بنویسیم، بازرگان در صدر این فهرست قرار خواهد داشت.

بازرگان، در شمال آذربایجان غربی، از توابع شهرستان ماکو به شمار می رود. این شهر چیزی در حدود 10 هزار نفر جمعیت دارد. اعطای شهرداری به بازرگان به دلیل اهمیت فوق العاده آن بوده است. بازرگان از روستایی 40 خانواری در ابتدای قرن خورشیدی، اینک به گمرکی تبدیل شده که در سال 90، یک میلیون و پانصد و بیست هزار نفر و در سال 91، 970 هزار نفر از طریق آن تردد کرده اند و اینک یکی از پرترددترین دروازه های مرزی ایران، به حساب می آید.

گرچه شهر سرو، به عنوان دیگر گذرگاه مرزی ایران ترکیه در سال 1379 و با ادغام چهار روستا (از جمله روستای سرو) تاسیس شد، اما سابقه گمرک آن به عصر قاجار می رسد. گمرک سرو در دوران قاجار به حاکمان منطقه اجاره داده می شده است. شهر سرو یکی از شهرهای شهرستان ارومیه به شمار می رود و در غرب استان آذربایجان غربی، در محلی نزدیک به نقطه تلاقی مرز عراق، ایران و ترکیه واقع شده است.

## رازی:

یکی از دروازه های زمینی متفاوت ایران است. این گمرک به دلیل خروج خط آهن از آن اهمیت یافته است. گروه های ذی نفوذ محلی برای احداث جاده و پروتق تر شدن این مرز تلاش هایی کرده اند که به فرجام نرسیده است. رازی از توابع شهرستان خوی، موقعیتی شمالی تر از مرز سرو و جنوبی تر از مرز بازرگان دارد. مرز رازی از جهتی نزدیک ترین مسیر زمینی به ترکیه به شمار می رود.

## عراق:

کشوری که طولانی ترین مرز و در عین حال بیشترین مجادلات مرزی را با ایران داشته، یکی از کشورهای است که ایران دروازه های مرزی فراوانی در مرز آن دارد. گشایش دروازه های مرزی جدید پس از سقوط صدام حسین در سال 1382 سرعت بیشتری گرفت. مرز سنتی ایران و عراق که در زمان دیکتاتور مخلوع عراق نیز مورد استفاده قرار می گرفت (البته به منظور تردد زائر و با حجمی بسیار محدود) مرز خسروی واقع در شهرستان قصر شیرین، یکی از شهرستان های استان کرمانشاه بود. البته در قصر شیرین، دروازه مرزی دیگری هم وجود دارد، پرویزخان که تردد زائران عتبات عالیات از آن ممنوع است، چرا که استفاده از آن صرفاً به منظور تردد مسافرانی صورت می گیرد که قصد سفر به اقلیم کردستان عراق را دارند.

## مرز تهرچین:

از توابع شهرستان پیرانشهر، یکی از شهرستان های آذربایجان غربی از جمله دیگر دروازه های مرزی ایران و عراق به شمار می رود.

## مرز مهران:

که در استان ایلام قرار دارد و به سبب نزدیکی به شهرهای مذهبی عراق و امنیت مسیر منتهی به اماکن مذهبی در کشور عراق، یکی از مهم ترین مرزها برای تردد مسافرانی است که قصد زیارت عتبات عالیات را دارند. البته ذکر این نکته ضروری است که تردد انفرادی از مرز مهران امکان پذیر نیست و تنها کاروان های دارای مجوز از سازمان حج و زیارت قادر به تردد از این مرز هستند.

## باشماق:

مرزی است که مابین کردستان ایران و سلیمانیه عراق واقع شده است. باشماق در 15 کیلومتری مریوان و از مناطق این شهرستان به شمار می رود. باشماق از جمله مرزهایی است که مدت ها پیش از رسمیت یافتن به عنوان یک مرز غیر رسمی به فعالیت می پرداخته و منطقه ای مهم

برای جابه جایی کالا بوده است. اینک باشماق علاوه بر اهمیت اقتصادی، اهمیت گردشگری یافته و به یکی از مرزهای پرتردد تبدیل شده است.

### **شلمچه:**

شاید نام آشناترین مرز ایران و عراق باشد. شلمچه یکی از روستاهای شهرستان خرمشهر در جنوب غربی ایران است که البته همانمی نیز در آن سوی مرزها دارد. شلمچه در زمان جنگ از مناطقی بود که حملات عراق به خاک ایران از طریق آن صورت می گرفت، اما در سال های اخیر تبدیل به یکی از دروازه های مرزی ایران شده است و حجم قابل توجهی از زائران عتبات از آن تردد می کنند. البته تردد زائران به صورت انفرادی از مرز شلمچه ممنوع است.

### **پاکستان:**

میرجاوه اصلی ترین دروازه ایران در مرز پاکستان است. این شهر کوچک در 75 کیلومتری جنوب شرقی زاهدان و در میانه محدوده مرزی استان سیستان و بلوچستان واقع شده است. آخرین آمار رسمی تردد مسافر به اواسط سال 90 باز می گردد که حاکی از ورود روزانه حدود 1200 نفر مسافر از طریق این مرز به ایران بوده است. در آن زمان پیش بینی رشد این میزان نیز وجود داشت.

### **مرز کوهک:**

دیگر دروازه مرزی، مرز کوهک، از توابع شهرستان سراوان در استان سیستان و بلوچستان است. این دروازه مرزی به منظور ترانزیت کالا و بهبود وضعیت معیشتی مردم منطقه تاسیس شده است. به طور کلی دروازه های مرزی استان سیستان و بلوچستان دروازه های تازه تاسیس و رو به رشدی هستند که هنوز برای ارتقای جایگاه اقتصادی آنان ظرفیت های فراوانی وجود دارد.

### **افغانستان:**

گذرگاه مرزی میلک که از روستاهای شهرستان هیرمند، از توابع استان سیستان و بلوچستان بوده و در 40 کیلومتری زابل واقع شده است، یکی از دروازه های مرزی ایران و افغانستان به حساب می آید. میلک در مجاورت ولایت نیمروز افغانستان واقع شده و در سال 91 مسیر تردد چیزی در حدود 15 هزار مسافر بوده است.

اما مهم ترین کریدور مرزی با افغانستان را باید دوغارون دانست. دوغارون از توابع تایباد در استان خراسان رضوی 15 میلیون تن کالا از این، است. فاصله آن با تایباد 15 کیلومتر و با هرات 135 کیلومتر است. تنها در سال 62، 90 میلیون تن کالا از این مرز صادر شده است. دوغارون در دولت دهم به منطقه ویژه اقتصادی ارتقا پیدا کرد. این گذرگاه در جاده ابریشم جدید نیز قرار دارد.

## **ترکمنستان:**

سرخس، باجگیران و لطف آباد، از دروازه های مرز ترکمنستان به شمار می روند. مرز سرخس، با فروپاشی شوروی و احداث پل رودخانه تجن ایجاد شد. سرخس در شمال شرقی ایران واقع است و بخشی از اهمیت آن هم به نزدیکی اش به افغانستان بازمی گردد. سرخس در ابتدا نقش مرز ریلی را ایفا می کرد و بعدها به عنوان مرزی برای تردد کامیون ها نیز در نظر گرفته شد. سرخس 186 کیلومتر با مشهد فاصله دارد.

## **باجگیران:**

دیگر مرز ایران و ترکمنستان، از توابع شهرستان قوچان در خراسان رضوی است. نام این مرز ارتباط مستقیمی با نقش مرزی آن دارد. تفنگچی های اداره گمرک ایران که توسط بلژیکی ها برای اخذ سهم دولت از صادرات گمارده شده بودند، در این منطقه مستقر می شدند. نتیجه آن که نام این مرز، باجگیران شد. با انقلاب اکتبر این مرز، همچون دیگر مرزهای شوروی بسته می شود و فروپاشی غول شرق، رونقی مجدد به آن می بخشد. باجگیران را شاید بتوان از کم جمعیت ترین شهرهای ایران خواند.

## **لطف آباد:**

لطف آباد واقع در شهرستان درگز نیز از توابع خراسان رضوی است. لطف آباد به عشق آباد نزدیک تر است تا مشهد؛ 90 کیلومتر تا اولی و 295 کیلومتر تا دومی. این مرز هم سابقه ای تاریخی دارد که البته با تاسیس شوروی سرنوشتی مشابه دیگر دروازه ها می یابد و فعالیت آن در دهه 70 شمسی از سر گرفته می شود.